

DISPUTATIO UNDECIMA

DE ANIMA SEPARATA.

Absoluta jam manet *Psychologiae* tractatio, quæ una est, eaque præcipua, ex partibus non *Metaphysicæ*, sed naturalis Philosophiæ, quemadmodum suo loco probavimus cum communi Scholasticorum consensu (1). Reliquum est, ut pauca addamus de anima separata seu de rationali anima in statu separationis a corpore; immortalem enim illam esse, ac proinde post facta corporis superstitem, demonstratum superius reliquimus. Tractatio hæc ad illam *Metaphysicæ* specialis partem proprie spectaret, quæ est de immaterialibus substantiis (2), in quarum numero recensentur angeli et anima separata. Sed quia de Angelis vix quidpiam ratio naturalis investigare potest, et in dogmatica Theologia fuse disputari solet; quæ de anima separata dicenda occurrunt, non peculiarem tractatum exposcere, sed instar appendix ad calcem *Psychologiae* disputanda esse visa sunt nobis. Eaque duobus comprehenduntur capitibus, quorum primum, quæ ad modum essendi, alterum, quæ ad operationes pertinent animæ separatæ, complectetur.

CAPUT I.

MODUS ESSENDI ANIMÆ
SEPARATÆ.

Tota hujusce rei difficultas pendet tum ex defectu experientie, nemo enim in hac vita experiri, nemo intueri potest animæ separatæ conditionem; tum etiam ex ipsa animæ rationalis natura, quæ vere singularis est, quippe quæ in se rerum

(1) Vide *Logic. Major.*, num. 303, pag. 1023 seqq.(2) Cfr. *Ontolog.* num. 11, pag. 39.

oppositarum notas includit. Nam quia forma vere informans est, materiam, sicut quælibet alia forma corporea, perficere atque actuare valet; quia vero spiritualis est atque immortalis, nequit in materia penitus immergi, sed ad formarum angelicarum perfectionem atque a materia independentiam accedit. Primo ergo quæritur, an et qualem mutationem passa sit anima, cum separatur circa suam entitatem substantialem.

ARTICULUS I

An et quam mutationem passa sit anima
separata circa suam entitatem.

328 Animæ substantia secundum suam entitatem eadem necessario esse debet, sive in statu separationis, sive in unionis statu; cum enim simplex sit et incorruptibilis, intelligi nequit, quo pacto mutari in seipsa valeat. Aliunde vero certum est, quod diversum essendi modum habeat in utroque statu. Quare ut pateat, in quo præcise mutatio sita sit, consideranda est animæ substantia α) relate ad existentiam, β) relate ad modum substantialis unionis, qua cum corpore prius nectebatur, γ) relate ad personalitatem.

Status
questionis.

Quod primum α) attinet, certo asserendum est animam, cum separatur a corpore, non novam accipere existentiam; tum quia hæc non distinguitur realiter ab essentia, ideoque separari ab ea non potest; tum quia, tametsi realiter distingueretur, nulla est ratio, cur in anima separata vetus existentia perderetur, novaque in illius substitueretur locum; nam illa reapse independens est a corpore, sicut ipsa essentia, secus enim anima dum informat corpus, penderet ab hoc in esse, quod est contra conceptum spiritualitatis.

An anima,
cum separatur,
novam
existentiam
accipiat.

Dices. *Esse* animæ informantis est idem, ac *esse* totius hominis. Atqui *esse* hominis non potest esse *esse* animæ separatæ. Ergo anima separata debet novum *esse* acquirere.— Objectio hæc diversimode solvenda est secundum diversas sententias. Thomistæ concessa Majore, negabunt Minorem: arbitrantur enim unionem animæ peragi per hoc, quod anima suum *esse* simplex communicet corpori, ita ut idem prorsus sit hominis totius et animæ *esse*; quandoquidem

materia, atque adeo compositum, in illorum sententia existit per ipsum esse formæ. At in sententia *negante* realem essentia atque existentia distinctionem, e converso *neganda* est Major, quia *esse* totius hominis, utpote cum essentia identificatum, non est simplex, sed compositum ex *esse* animæ atque *esse* materiæ.

Quo pacto
mutetur anima
ex amissione
unionis
cum corpore.

β) Deinde anima cum separatur, quatenus amittit substantialem unionem, qua cum corpore copulabatur, mutat modum essendi, sed mutatione tantum negativa. Et ratio est, quia vere ab unionem transit ad carentiam unionis; quia vero ad istum transitum oppido sufficit amissio modi unionis absque ullius acquisitione realitatis secundum hunc respectum, ideo mutatio est pure negativa. Nec positivam esse ex eo probabis, quod anima separata novum assequatur modum operandi; modus autem operandi sequitur modum essendi.—Nam novus modus operandi non advenit animæ in separatione ex nova, quam tum sortiatur, virtute, sed ex ea, quam prius habebat impeditam ex consortio cum corpore.

Utrum anima
in separatione
novum modum
subsistentiæ
sortiatur.

γ) Utrum vero ratione subsistentiæ ac personalitatis anima in statu separationis novam entitatem substantialem nanciscatur, non convenit apud omnes. Cardinalis Cajetanus sentire videtur animam separatam per novam entitatem reddi subsistentem et semipersonam. Subsistentiam enim vel personalitatem reponit in quadam entitate superaddita naturæ, quam quia non habet propriam et peculiarem sibi anima, dum vivit homo, utpote qui totus unica subsistentia subsistit, ideo acquiri dicit ab illa in sua separatione a corpore, ut per eam subsistat, non complete, quia substantia est incompleta, ideoque per huiusmodi entitatem constituitur anima solum semipersona (1). Aliis tamen pluribus quoad rem ipsam, quidquid sit de nomine personæ aut semipersonæ, videtur anima non minus perfecte subsistere, cum est unita, quam cum est separata; quia subsistentia illius debet esse spiritalis et independens a corpore, ideoque non est dicenda subsistere per subsistentiam totius, sed per suam propriam et

(1) Vide Cajetan., In 3.^a part. quest. 6, art. 3.

partialem subsistentiam, ratione cuius et est terminus creationis ut *quod*, non ut *quo* duntaxat, et habet operationes proprias, in quibus non communicat corpus. Quod si anima in composito retinet suam partialem subsistentiam, in ea sola potest separata subsistere, quin aliam novam assequatur entitatem, in qua subsistat, vel aliter mutetur, quam amissa unionem informativa. In quo est disparitas inter animam rationalem et alias formas dependentes a materia, quia illæ non possunt naturaliter esse nec subsistere nisi unitæ cum materia (1). Quæ doctrina facilius, opinor, defendi potest in sententia eorum, qui arbitrantur subsistentiam in compositis compositam esse, ex partialibus materiæ et formæ subsistentiis coalescentem (2). Quidquid vero sit de hac re, illud certum est, animam separatam de facto subsistentem esse ac sui juris suarumque dominam actionum, sive id oriatur ex eo, quod in ipsa sui a corpore separatione resultet in illa novus modus subsistentiæ, quo prius carebat, sive non.

Jam quoad denominationem personæ vel semipersonæ aut semisuppositi spectat, questio est de voce: plerique denominationem illam respuunt, alii tamen, ut P. Suarez (3), Mastrius (4), et Lossada (5), non detrectant; quia anima reapse subsistit in statu separationis, aliunde vero non est completa natura, sed tantum incompleta, suam retinens rationem partitis et aptitudinem ad unionem cum materia, ut iterum constituat unam completam substantiam humanam. Quare animam non esse concludunt personam vel suppositum, sed dici posse semipersonam. Addit vero Suarez, probante Lossada, animam hoc sensu dici posse semipersonam etiam in statu unionis, quia in eo eandem habet partialem subsistentiam, quam in statu separationis (6). Unde ulterius concluditur in hac sententia, animam separatam, cum iterum

Utrum anima
separata
dicenda sit
semipersona

(1) Vide Suarez (*De anim.*, lib. 6 cap. 1), Conimbric. (*De anim.*, lib. 2, cap. 1, quest. 2, art. 2), Lossada (*De anim.*, disput. 2, cap. 7, num. 137).

(2) Cfr. *Ontolog.* num. 301, pag. 881.

(3) *De anim.* lib. 6, cap. 1, num. 3.

(4) *De anim.*, disp. 8, quest. 1.

(5) Loc. nup. cit.

(6) Vide Suarez (*De anim.* lib. 6, cap. 1, num. 5), Lossada (*De anim.* cap. 7, num. 137). Cfr. Mastrius (loc. cit. num. 3).

uniatur in resurrectione, quam credimus, mortuorum, nullam aliam mutationem habituram esse præter unionem substantialiorem informativam materiæ, quam in morte hominis amiserat (1).

Cæterum quidquid malueris tenere circa totam hanc controversiam; certum est animam etiam separatam specificè atque essentialiter discrepare ab angelica natura, tum quia ipsa, secus atque angelus, semper est natura incompleta et communicabilis corpori ad constituendum hominem; tum quia anima in statu separationis nullam in sua specifica entitate substantiali passa est mutationem, ut jam probatum manet (2). Verum hæc superius fuse declarata reliquimus (3).

Anima
separata
specificè differt
ab angelo.

ARTICULUS II.

Utrum status separationis sit animæ naturalis an violentus.

329 Magna est opinionum in hac controversia varietas, quæ forte non tota est de re ipsa, sed partim de re, partim de voce. Prima est erronea Originis aliorumque opinio, asserentium animam esse substantiam completam, sicut sunt angeli, ac proinde ex prima naturæ intentione non fuisse destinatum, ut materiam informaret, sed hanc nactam fuisse sortem in pœnam nescio cuius peccati: quare statum separationis ita esse animæ naturalem, ut unionis status sit illi penitus violentus. De qua doctrina non est iterum nobis instituenda controversia, quia jam supra fuse refutata est (4); ideoque nunc certo supponendum est, statum unionis esse animæ vere naturalem. Altera est sententia tenens, statum separationis esse violentum: quam sequitur Ferrariensis (5) atque apud

(1) Vide Suarez, loc. cit. num. 6.

(2) Vide S. Thom. *Contr. Gent.* lib. 2, cap. 94. Cfr. Mastrius, loc. cit. num. 3.

(3) Vide supra, num. 220 seqq., pag. 674 seqq.

(4) Vide supra num. 199, 200, pag. 577; 583 seqq.; et num. 230, pag. 746 seqq.; num. 260, pag. 830.

(5) In lib. 2.us *Contr. Gent.* cap. 83. circa 4.^{am} sationem, et cap. 94.

Mastrius (1), et ipsemet S. Thomas in quibusdam locis a Ferrariensi relatis videtur docere (2). Tertia sententia est illorum, qui opinantur statum separationis esse naturalem: ita sentiunt Scotistæ multi (3) ac nostrates communissime (4), secundum quos uterque status est successive connaturalis; quamvis deinde disputent, uter sit dicendus magis connaturalis, ut videbimus postea. Quartam demum sententiam tuerentur communius Thomistæ (5), quibus adstipulantur nostri Conimbricenses (6), quamquam Collegium Complutense S. Thomæ potius videatur sequi tertiam sententiam (7). Thomistæ itaque volunt statum separationis neque connaturalem neque violentum esse dicendum, sed præternaturalem, a qua sententia non videtur discrepare Scotista Frassen, cum docet statum separationis nec naturalem esse nec violentum, sed neutrum (8). Et eadem doctrina tribuitur S. Thomæ, qui aliquando scripsit, esse separatam a corpore esse præter rationem naturæ animæ (9).

Ut controversia sine ambiguitate resolvatur, recolendum animo est, illud dici violentum, quod est a principio extrinseco, passo non conferente vim, nempe passo reluctante, seu contra

Quid violentum

(1) *De anim.*, disp. 8, quæst. 1, num. 4.

(2) Ita v. g. 1 p. quæst. 118, art. 3; *Contr. Gent.*, lib. 4, cap. 79. Ostensum est enim; *Compend. Theol.* cap. 152, quibus in locis S. Doctor discrete scribit separationis statum esse contra naturam animæ.

(3) V. g. Mastrius (loc. cit. num. 6), Pontius (*De anim.* disp. 15, quæst. 1).

(4) Suarez (*De anim.* lib. 6, cap. 9), Rubius (*De anim. tractat. de anim. separat.*, quæst. 6, num. 81), Sylvest. Mauri (*Question. philosophicæ. Quæst. physico-metaphys.*, quæst. 3, ad quart.), Petrus Hurtado (*De anim.* disp. 18, sect. 3), Oviedo (*De anim. contr.* 16, punct. 2), Arriaga (*De anim.*, diput. 10, sect. 2), Soarez Lusitanus (*De anim.* tract. 8, disp. 2, sect. 1, num. 18), Tellez (*De anim.* disp. ultim. sect. 2), Compton (*De anim.* disp. 11, sect. 4), Lossada (loc. cit. num. 129).

(5) Vide Cajetan. (In 1.^{am} part. quæst. 89, art. 1.), Bañez (In eundem locum, dub. 2, concl. 3), Cosmam de Lerma (*De anim.* lib. 3, quæst. 28), Joann. a S. Thom. (*De anim.*, quæst. 9, art. 2).

(6) (*De anim.*, tract. de anim. separat. disp. 2, art. 2).

(7) *De anim.* lib. 3, quæst. 6, art. unic. num. 33, 34.

(8) *Disput. 3. De anim.*, sect. 4, art. ultim. par. 2.

(9) S. Thom. 1 p. quæst. 89, art. 1. Cfr. 1 p., quæst. 118, art. 3.

nitente, sive active, sive exigitive (1). E converso naturale vel connaturale, prout hæc vox opponitur violento, nam habet quoque alias acceptiones multas (2), dicitur illud, quod est conforme inclinationi vel ingenitæ cujuslibet rei exigentiæ. Ubi notare oportet contra P. Vazquez (3) et Conimbricenses (4), ad rationem violenti non requiri, quod sit contra influxum præcise efficientem subjecti violentiam patientis, sed satis esse, quod sit contra exigentiam ejus, quamvis forma, qua privatur per violentiam, non efficiatur ab illo; unde si materiæ dispositæ forma negaretur, violentia fieret, licet forma non producatur efficienter a materia, sed a causa agente (5). Deinde illud observandum est, controversiam hanc versari circa statum separationis vel separationem in facto esse, non vero circa separationem in fieri. Nam plures etiam eorum, qui statum separationis naturalem esse contendunt, ut PP. Hurtado, Oviedo, Soarez Lusitanus, arbitrantur in ipso instanti separationis violentiam inferri animæ, quia expellitur cum resistentia ad unionis destructionem et ad expulsionem dispositionum, quæ ab anima exiguntur in corpore, ac pereunt, introductis aliis contrariis in earum loco.

§ I.—RESOLVITUR QUÆSTIO.

330. PROPOSITIO. 1.^A Status separationis nequit dici proprie violentus, sed connaturalis.

Prob. 1.º Animæ rationali non debetur naturaliter ex parte sua perpetua cum corpore unio. Ergo esse aliquando a corpore separatam non est contra debitum ejus et exigentiam. Consequentia clara est, supposita immortalitate animæ. Antecedens probatur, quia eatenus ex parte sui deberetur animæ naturaliter unio, quatenus perpetuo indigeret corpore ad existendum, saltem modo connaturali, unde redderetur absolute dependens a corpore, sin minus ut causa, saltem ut a complemento intrinseco naturaliter debito, vereque diceretur

(1) Vide *Cosmolog.* num. 188, pag. 691, 692.

(2) Vide *Cosmolog.*, ibid. pag. 690, 691.

(3) In 1.^{am} 2.^a, disp. 25, cap. 3.

(4) De anim., tract. de anim. separat. disp. 2, art. 2, secunda assert.

(5) Vide *Cosmolog.* num. 189, pag. 693.

Animæ
dici potest
violenta
fieri in ipso
ejus a corpore
separatione.

Status
separationis
nequit dici
proprie
violentus, sed
naturalis.

impotens naturaliter existere sine corpore. Id quod pugnat cum animæ spiritualitate (1).

Prob. 2.º Anima rationalis est natura sua immortalis, cui proinde debetur naturaliter perpetua conservatio. Atqui non debetur ipsi perpetua conservatio naturaliter in corpore, nam corpus humanum naturaliter corruptibile est. Ergo reliquum est, ut animæ debeatur naturaliter conservatio aliquando extra corpus, ac proinde status ille separationis, in quo perdurat anima, corrupto corpore, nequit dici violentus illi, nec solum præternaturalis, sed vere naturalis.

Prob. 3.º paulo aliter. Animæ rationali naturale est informare corpus unione corruptibili et naturaliter corrumpenda. Ergo non est naturale animæ perpetuo corpus informare. Atqui naturale est illi perpetuo esse. Ergo naturale quoque est illi supersitem vivere post corporis informationem, qui proinde status violentus dici non potest (2).

Dices 1.º Status unionis est naturalis animæ. Atqui status separationis contrarius est unionis statui. Ergo status separationis dicendus est innaturalis, ideoque violentus.—Respondedo, *dist. Major.* Status unionis est naturalis animæ, ut perpetuo possidendus, *neg.*; ut possidendus ad tempus, *conc.* Et concessa Minore, simili modo *dist. conseq.* Status separationis est innaturalis et violentus, ut possidendus postquam corruptum est corpus, et abrupta illius cum anima unio, *neg.*; quamdiu corpus nondum est corruptum ideoque unio debita est ac naturalis, *conc.* Unde uterque status animæ connaturalis est dicendus, non quidem simul, sed successive; primo status unionis, quia ut alibi probavimus, anima non creatur, antequam infundatur corpori, et postea status separationis, quando status unionis impossibilis factus est ob corporis corruptionem. Uterque igitur status diversis temporibus naturalis dicendus est animæ rationali, fere sicut homini connaturalis est primo status infantis, deinde pueri, mox juvenis, etc.

Dices 2.º Animam naturalem appetitum habet ad statum unionis atque informationis. Ergo non potest habere naturalem appetitum ad statum separationis. Atqui si non habet

(1) P. Lossada, loc. cit. num. 129.

(2) Cfr. P. Rubius, loc. cit.

positive naturalem appetitum ad statum separationis, hic vel est contra, vel certe præter appetitum. Ergo...

Respondeo, *dist.* antec. Anima naturalem appetitum habet ad statum unionis atque informationis etiam, *conc.*; solum, *neg.* *Distinguo* pariter conseq. Non potest habere naturalem appetitum ad statum separationis semper et simul cum statu unionis possidendum, *conc.*; possidendum postquam status unionis redditus est impossibilis, *neg.*—*Contra* *dist.* Minor. subsumptam, et *neg.* ultim. conseq. Etenim anima ante omnia habet naturalem appetitum ad perpetuo existendum, quia est spiritualis et immortalis. Cum autem et in corpore et extra corpus possit existere, ad utrumlibet statum debet appetitum habere, saltem supposito quod alter eorum, nempe unionis, nequeat in æternum durare naturaliter.

331. PROPOSITIO 2.^a Si comparatio statuatur inter utrumque statum, connaturalior videtur unionis, quam separationis status; aut quod in idem recidit, status unionis est naturalis quasi per se primo, separationis autem quasi per se secundo et ex consequenti.

Ita existimant probabilius Suarez (1), Rubio, (2) Lossada (3), Collegium Complutense S. Thomæ (4) aliique.

Connaturalior videtur esse unionis, quam separationis status: vel status unionis est naturalis quasi per se primo, separationis vero quasi per se secundo.

Prob. 1.º Illud habendum est maxime connaturale alicui, quod convenit ei ratione differentie specificæ; siquidem per hanc res in sua essentia naturaque propria constituitur, atque a cæteris secernitur. Atqui status unionis convenit animæ rationali ratione suæ differentie specificæ, status vero separationis tantum ratione perfectionis quasi genericæ. Nam anima humana est entitas spiritualis, cujus differentia quasi specifica a reliquis substantiis ejusdem ordinis, nempe angelis, est, quod sit forma informans, et proinde entitas essentialiter incompleta. Jam vero status unionis convenit animæ, quatenus est forma informans et incompleta, status autem separationis non nisi quatenus est entitas spiritualis atque immortalis, in qua convenit quasi genericè cum angelis. Ergo...

(1) *De anima*, lib. 6, cap. 9, num. 6.

(2) *De anim.*, tract. *de anim. separat.* quæst. 6, num. 85 seqq.

(3) *Loc. cit.* num. 132.

(4) *De anim.* lib. 3, quæst. 9, num. 34.

Hinc est, quod angeli dicantur intelligentie ac formæ separate, anima autem humana nequit simpliciter et absolute dici forma separata, sed tantum pro tempore mortem hominis consequente, ac per oppositionem ad formas materiales, quæ non possunt extra materiam subsistere. Hinc etiam egregie redditur ratio, cur quamvis anima naturaliter capax sit status separationis, non tamen valeat naturaliter creari extra corpus vel ante informationem, quia nimirum oportet, ut præcedat, quod per se primo convenit rei, et subsequatur, quod convenit per se secundo.

Prob. 2.º Ille status magis naturalis dicendus est rei cuius, in quo illa totam suam virtutem explicare potest, quam ille, in quo non potest totam suam virtutem exserere, quamvis forte aliquam perfectius exercent. Atqui anima in statu unionis potest explicare totam suam virtutem non solum intellectivam, sed etiam sensitivam et vegetativam; at in statu separationis solam valet exercere intellectivam, quamvis eam perfectius et purius exercent intelligendo sine phantasmatis, ut mox declarabitur. Ergo...

Minor patet, quia ex alibi probatis facultates sensitivæ ac vegetativæ organicæ sunt. Major vero probatur, quia natura in status, in quo non potest explicare totam suam virtutem, nequit apparere adequate, qua talis natura est, sed tantum in gradu restricto ac præciso: quare nequit ille status convenire illi secundum adequatam rationem. Ergo status, in quo natura nequit explicare totam suam virtutem, simpliciter loquendo minus naturalis est.

Dices 1.º Magis naturale est, quod diuturnius est. Atqui status separationis est diuturnior, informationis vero temporaneus. Ergo.—*Respondeo, dist.* Major. Si major minorve diuturnitas pendeat præcise ex natura ipsius rei, cui aliquid naturale dicitur, *trans.*; si pendeat ex eo solum, quod adsint, vel non adsint externa impedimenta, *neg.* Et *contradistincta* Minore, *neg.* conseq. Anima enim rationalis semel creata, quantum est de se, semper maneret unita, nisi adessent contraria unionem corrumpentia: quamobrem separationis status non est dicendus diuturnior, quia magis conformis est naturali propensione, sed quia nullam habet agens contrarium, quod obstat.

Dices 2.º Ille status dicendus et simpliciter naturalis, in quo solo res finem suum naturalem assequi potest. Atqui anima rationalis nequit finem suum naturalem in unionis statu assequi, ut constat experientia et inductione, Ergo.

Respondeo, dist. Major.; si assecutio finis sequatur ex debito pure physico illius rei, *trans.*; si habenda est tamquam primum honestatis et virtutis, *neg.* Et concessa Minore, *neg.* conseq. Si ex debito pure physico deberetur animæ finis assecutio in beatitudine sita, nulla damnaretur in æternum. Assecutio ergo finis pendet ex morum honestate ac merito virtutis. Experientia vero simul cum ratione demonstrat, neminem in unionis statu finem ac beatitudinem assequi, sed totam hanc vitam in corpore actam ab anima esse palæstram virtutis tempusque probationis. Et hæc causa est, cur assecutio finis reservetur ad alteram vitam in statu separationis agendam. Hinc ergo non recte concluditur, statum separationis esse connaturaliorem; sed hoc ad summum, hominem talis esse naturæ ac conditionis, qui nequeat *naturaliter* assequi beatitudinem naturalem a toto composito possidendam, videlicet propter illius corruptibilitatem, sed tantum possidere possit illam in anima, quæ unice incorruptibilis atque immortalis est.

Naturaliter, inquam, et *naturalem* beatitudinem, quia de facto fide divina certum est hominem ex dono indebito elevatum esse ad statum supernaturalem, et obtenturum esse supernaturalem pariter beatitudinem in anima et corpore impassibili et glorioso post resurrectionem. Immo vero non desunt graves Theologi, qui probabile putant resurrectionem esse homini debitam, ideoque esse a Deo ut auctore naturæ (1), quamvis de facto sit opus supernaturale; quod si verum foret, ad naturam animæ spectaret, ut Deus eam post aliquod tempus a morte corpori suo iterum uniret, ad hoc ut sicut in illo et per illud beatitudinem meruerat, in eo quoque ac cum illo

(1) Vide Suarez (*De mysteriis vitæ Christi* vol. ult. *de Incarnat.*) disp. 44, sect. 7; *de beatitudine*, disput. 4, sect. 2, coroll. 5. Cfr. Prolegom. 4 *de Gratia* cap. 2. Lessium (*De summo Bono*, lib. 1, num. 64, 65.) Theophil. Raynaud (*Moral. Philos.* dist. 7, art. 4, num. 311), Thyrs. Gonzalez (*Selectar. disputat.* tom. 4, disp. 1, sect. 5, num. 75 seqq.).

Resurrectionem esse potuisse naturalem quinam incensat.

obtineret. «Dici ergo posset, inquit Suarez, licet resurrectione eo modo, quo nunc fit, et respectu finis, ad quem ordinatur, sit absolute supernaturalis, attamen etiam intra leges naturæ sistendo, videri naturalem conditionem hominis postulare, ut habeat finem aliquem perpetuum, non solum animæ, sed totius compositi, et quod aliqua detur retributio malorum et bonorum, non tantum in animabus, sed etiam in compositis, siquidem homines ipsi sunt, qui bene vel male operantur. Unde consequenter dicendum esset, ad providentiam Dei, ut auctor naturæ est, pertinere reunire animam separatam corpori aliquo modo incorruptibili, in quo possit totam suam naturalem perfectionem obtinere, et complete beari, quod quidem apparet dictum est. Sed illud longius examinari alibi solet, maxime enim pendet ex cognitione naturalis finis animæ nostræ. Quod si hoc non credatur, adstrui necessario debet, naturam humanam talis esse conditionis, ut intra leges naturæ stando, nequeat perfectum statum naturalem habere, sed per gratiam perfici, nec posse separari a gratia cum tota sua perfectione naturali, et ideo a Deo ad finem supernaturalem elevatam esse, et per gratiam ei concedi, quod per naturam deerat, nec hoc ex imperfectione humanæ naturæ provenire, sed ex perfectione, quia enim talis natura multa ambit, non potuit naturaliter tota ejus capacitas repleri, sed necessaria fuit gratia» (1).

Dices 3.º Anima in unionis statu imperfectior redditur ex face materiæ, cui adherescit: unde etiam *Sapiens* scriptit: *Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam* (2). Ergo animæ connaturalior esse nequit unionis status.—**Respondeo, dist.** antec. Anima rationalis in statu unionis imperfectior redditur per accidens, nempe relate ad puritatem intelligendi, *trans.*; simpliciter, videlicet adæquate spectata ejus natura, *neg.*; nam solum informando materiam potest explicare totam perfectionem et virtutem suam (3).

332. **Objicies 1.º** adversus utriusque propositionis doctrinam. Neuter status plene satisfacit exigentiæ animæ. Ergo

(1) Suarez, *De anim.*, lib. 6, cap. 9, num. 6.

(2) *Sapiens*, cap. 9, vers. 15.

(3) Cfr. superior scripta, cum probatum est unionem animæ rationalis cum corpore esse naturalem, num. 260, 262, pag. 830, 836 seqq.

Objectiones solvuntur.

neuter est plene naturalis.—**Respondeo.** «Neuter status satisfacit exigentiæ animæ, ut respicienti alium statum, uterque tamen illi satisfacit, ut ipsum respicienti. Sic status infantie non satisfacit exigentiæ hominis, ut respicienti statum virilem, pro quo exigitur usus rationis et virile robur: quia tamen exigentiæ satisfacit, ut respicienti statum ipsum infantilem, idcirco nullam violentiam importat. Uterque igitur status suas imperfectiones habet, cum neuter expleat absolute omnes inclinationes animæ; verum imperfectiones istæ naturales sunt, utpote consequentes naturam animæ, sicut naturales sunt homini imperfectiones infantie, et senectutis. Nec inclinatio nunc inexplata violentiam patitur, quando non respicit suum terminum, ut habendum nunc, sed ut habendum suo tempore» (1).

Objic. 2.º Anima separatur a corpore invita. Ergo transit ad statum violentum.—**Respondeo, trans.** antecedens, *neg.* conseq. Si sermo sit de appetitu elicitu, anima quidem separatur invita, tum quia bonis hujus vitæ assueta, ægre fert ab illis se divelli; tum quia futuram sortem ignorat, timetque sempiternam miseriam. At si sermo est de appetitu innato, jam superius notavimus, ex quorundam sententia in ipso separationis momento violentiam fieri animæ, utpote quæ, quamdiu est in corpore, requirit convenientes, ut illud informet, dispositiones, quibus per contraria agentia privatur materia (2). Semel autem separata anima, cum jam unio impossibilis facta est naturaliter, novus status naturalis esse potest.

Objic. 3.^a Anima, quia est substantia incompleta et forma corporis, nequit naturaliter creari extra corpus. Ergo nunquam poterit naturaliter extra corpus existere, quia semper manet in sua ratione substantiæ incompletæ ac formæ corporis.—**Respondeo, neg.** conseq. Quia quamvis anima nunquam amittat rationem substantiæ incompletæ ac formæ corporis, tamen simul est immortalis. Ergo semel creata, non potest naturaliter perire, tametsi a corpore separatur.

Objic. 4.º S. Thomas scripsit aliquando, separationis statum esse *contra naturam*, et alias *præter naturam*, ut vidimus

(1) Lossada, loc. cit. num. 134.

(2) Cf. Lossada, *ibid.*, ad 2.um.

in recensendis opinionibus. Ergo status separationis ex Angelico Doctore violentus quidem dici potest aut etiam præternaturalis, non vero naturalis animæ.—**Respondeo,** mentem S. Thomæ non satis perspicuam videri, ut constat ex laudatis locis, quamquam in quæstione centesima decima octava primæ partis, articulo tertio videtur *contra naturam* pro eodem accipere, ac *præter naturam*. Cæterum cum statum separationis dixit esse *contra* vel *præter naturam*, fortasse locutus est in sensu præcisivo et formali de anima, quatenus est anima vel formæ; sub hac enim acceptione formali *contra naturam* animæ quodammodo est separatam esse, vel certe id est *præter* rationem animæ, et solum secundum formalem rationem substantiæ spiritualis atque immortalis. Vel fortasse magis ad mentem Aquinatis separatio est *contra* vel *præter naturam* animæ, quia ea solum accidit propter corporis corruptionem, sine qua nunquam anima, quantum de se est, ab illa recederet (1).

(1) Audiatur S. Doctor: *Videtur autem animam a corpore separari non esse per accidens, sed secundum naturam. Corpus enim hominis ex contrariis compositum est. Omne autem hujusmodi naturaliter corruptibile est. Corpus igitur humanum est naturaliter corruptibile. Corrupto autem corpore, est necesse animam separatam remanere, si anima immortalis est, ut supra ostensum est. Videtur igitur animam a corpore separari esse secundum naturam. Considerandum ergo est, quomodo sit secundum naturam, et quomodo contra naturam. Ostensum est enim supra, quod anima rationalis præter modum aliarum formarum excedit totius corporalis materiæ facultatem: quod ejus operatio intellectualis demonstrat, quam sine corpore habet. Ad hoc igitur quod materia corporalis convenienter ei aptata fuerit, necesse fuit, quod aliqua dispositio corpori superadderetur, per quam fieret conveniens materia talis formæ. Et sicut hæc forma a solo Deo exit in esse per creationem, ita illa dispositio naturam corpoream excedens, a solo Deo corpori humano attributa fuit, quæ videlicet ipsum corpus incorruptum conservaret, ut sic perpetuitali animæ conveniret. Et hæc quidem dispositio in corpore hominis mansit, quamdiu anima hominis Deo adhesit. Aversa autem anima hominis per peccatum a Deo, convenienter et corpus humanum illam supernaturalem dispositionem perdidit, per quam immobiliter animæ subdebatur; et sic homo necessitatem moriendi incurrit. Si igitur ad naturam corporis respiciatur, mors naturalis est; si vero ad naturam animæ et ad dispositionem, quæ propter animam supernaturaliter*

§ II.—AN ANIMA SEPARATA NATURALITER APPETAT UNIONEM CUM CORPORE.

Opiniones
austorum

333. Sententiā negans tribuitur Soto (1), Ferrariensi (2), Bañez (3), ac tenetur a Mastrio (4), Antonio Bernaldo Quirós (5), Sylvestro Mauri (6) aliisque. Sed affirmant S. Thomas (7), et cum eo nostrates communius, ut Suarez (8), Conimbricenses (9), Rubius (10), Soarez lusitanus (11), Tellez (12), Oviedo (13), Arriaga (14), Lossada (15) aliique. Ut quæstio resolvatur clarius, habenda præ oculis est distinctio appetitus innati et eliciti, alibi fuse declarata (16). Præterea notandum est, aliud esse appetere unionem, et aliud reunionem; appetitus unionis simpliciter habet pro termino tantum conjunctionem animæ cum corpore; appetitus vero reunionis habet pro objecto eandem conjunctionem, supposita tamen separatione, ac proinde jam ex causis naturalibus impossibilem.

334 PROPOSITIO 3.ª Anima separata, si proprie loquendum sit, videtur retinere appetitum innatum ad unionem cum corpore.

humano corpori a principio inñita fuit, est per accidens et contra naturam; cum naturale sit animæ corpori esse unita. S. Thom., Compend. Theolog., cap. 152.

- (1) 4.ª dist. 43, quæst. 25, art. 3.
- (2) In lib. 2.um *Contr. Gent.*, cap. 60.
- (3) In 1.^{am} part. quæst. 76, art. 1, dub. 5.
- (4) Vide Mastrium, *De anim.*, dist. 2, quæst. 1, num. 8 seqq.
- (5) *Curs. Philosoph.*, disp. 80, sect. 5, num. 38 seqq.
- (6) Loc. supra cit.
- (7) S. Thom. 1 p. quæst. 76, art. 1, ad 6.um
- (8) Suarez, *De anim.*, lib. 6, cap. 10.
- (9) *De anim. separat.*, disp. 2 art. 3.
- (10) *De anim.*, tract. de *anim. separat.* quæst. 7.
- (11) *De anim.*, tractat. 8, disp. 2, sect. 1, num. 22.
- (12) *De anim.*, disp. ult., num. 8.
- (13) *De anim.*, contrav. 16, punct. 2, num. 4.
- (14) *De anim.*, disp. 10, sect. 2, num. 26.
- (15) Lossada, loc. cit. num. 36.
- (16) Vide supra num. 1, pag. 2 seqq.

et prænotanda
ad quæstionis
resolutionem.

Videtur expressa S. Augustini sententiā, secundum quem inest animæ separatæ naturalis quidam appetitus administrandi corpus (1). Et S. Thomas: *Secundum se convenit*, inquit, *animæ corpori uniri, sicut secundum se convenit corpori levi esse sursum. Et sicut corpus leve manet quidem leve, cum a loco proprio fuerit separatum, cum aptitudine tamen et inclinatione ad proprium locum; ita anima humana manet in suo esse, cum fuerit a corpore separata, habens aptitudinem et inclinationem naturalem ad corporis unionem* (2).

Anima separata
videtur
retinere
appetitum
innatum
ad unionem.

Probatur 1.º ex natura innati appetitus. Est enim identificatus cum rei, cui dicitur inesse, natura ut suo loco docuimus (3). Atqui anima cum creatur, et unita manet corpori, habet certissime appetitum innatum ad unionem. Ergo nequit non eundem perpetuo retinere, nisi velis ipsam animæ substantiam in separatione mutari, quod absurdum est.

Prob. 2.º Appetitus innatus animæ ad unionem, secundum generalem hujusmodi appetitus rationem, nihil est aliud, quam aptitudo et ordinatio naturalis animæ ad constituendum compositum. Atqui non deest profecto ejusmodi aptitudo et ordinatio animæ, etiam quamdiu separata est; quia semper manet partialis et incompleta substantia, neque unquam amittit suam formæ rationem, et, quantum est de se, nunquam a materia separata fuisset, sed perpetuo illam informaret. Ergo anima etiam in statu separationis retinet naturalem seu innatum appetitum ad unionem cum corpore.

Dices 1.º Animæ separatæ jam non amplius possibilis est naturaliter unio cum corpore. Ergo nequit illi inesse ad ejusmodi unionem innatus appetitus. Et prob. consequ., quia innatus appetitus, utpote ordinatissimus, nequit inclinari ad rem naturaliter impossibilem.—*Respondeo, trans.* antecedens, quamquam, ut superius monui, non desint, qui illud negent, videlicet illi, qui arbitrantur resurrectionem naturalem esse. *Nego* consequens. Namque ex antecedente solum sequitur, quod anima non appetat unionem, *proul reunio est*, quatenus nempe status separationis se habet ut circumstantia

- (1) *De Genesi ad litter.*, cap. 35.
- (2) S. Thom., 1 p., quæst. 76, art. 1, ad 6.um
- (3) *Supra*, pag. 5.

objectiva; non tamen sequitur, quod non appetat unionem secundum se, præscindendo a circumstantiis extrinsecis, quibus hic et nunc reddita est naturaliter impossibilis (1). Ut porro appetitus iste ad unionem secundum se consideratam non sit inordinatus, sufficit, ut terminus ejus, nempe unio animæ et corporis, sit, ut est reapse, naturaliter possibilis, quamvis post separationem sit impossibilis per accidens, videlicet non ex conditione ipsius animæ, sed ex corporis corruptione.

Dices 2.º Si anima separata innatum appetitum haberet ad unionem, violentiam pateretur in statu separationis. Atqui ostensum reliquimus statum separationis non violentum, sed connaturalem esse animæ. Ergo. — Respondeo, *dist.* Majorem. Si anima separata solum ad unionem haberet appetitum, vel si eam appeteret prout reunio est, *trans.*; si habeat etiam innatum appetitum ad perpetuo existendum eo modo, quo hic et nunc possibile est naturaliter, et si unionem appetat, non prout reunio est, *neg.* Et concessa Minore, *neg.* conseq. (2).

335. PROPOSITIO 4.^a Anima justa separata nunc in hac providentia elicitum appetitum habet unionis ad corpus, quod novit fore impassibile ac gloriosum: at in altera providentia solvæ naturæ lumine ducta non videtur elicite appetitura esse unionem ad corpus.

Anima justa separata nunc in hac providentia elicitum unionis appetitum habet;

Prima pars probatur, quia anima justa perfecte cognoscit, se, corpori glorioso et impassibili unitam, assecuturam esse omnem perfectionem, nullaque privatum iri, tum quia sensibus perfectissime uti poterit, tum quia nec impediatur intellectu cognoscere atque operari æque perfecte, ac si separata esset; nec ex corporis consortio erit obnoxia ulli miseræ molestiæ. Unde etiam completior est illius beatitudo ex largiore Dei, sic decernentis, bonitate. Ergo sanctissime

(1) Lossada, loc. cit. num. 136. Cfr. Lossada, *Physic.* disp. 3, cap. 2, ubi agit de appetitu materiæ innato ad formas corruptas; nam doctrina et principia ad illum tuendum eadem sunt.

(2) Cfr. Suarez, Rubius, et alii AA. laudati.

ordinatissimeque appetet anima justa separata resurrectionem (1).

Nec tamen interea, dum tempus adveniat resurrectionis, animæ justæ violentiam patientur, quia perfectissime conformes sunt divinæ voluntati, nec possunt quidpiam velle nisi id, eoque tempore, quod et quando Deo magis placebit. De animabus damnatis contrarium ob contrariam rationem est sentiendum, utpote quibus societas corporis non potest esse nisi ad majus tormentum et miseriam.

Secunda pars probatur. Quia anima separata, si sola naturali ratione duceretur, aut judicaret impossibilem iteratam unionem cum corpore, aut certe possibilem duntaxat cum corpore ejusdem generis et conditionis cum priore, nempe corruptibili multisque ærumnis obnoxio. Non est autem credibile, quod anima, hoc cognoscens, appetitum elicitum unionis haberet. Namque «recte judicaret, hoc illi cedere in malum potius, quam bonum, in eoque magis perdere, quam acquirere, quia licet statum magis naturalem acquireret, amitteret tamen statum magis spiritualementem et liberum ab omni gravamine corporis; et licet edere posset denuo quasdam operationes, amitteret certe perfectissimas alias et consortium substantiarum separatarum» (2). Quod si adhuc, hisce non obstantibus, vellet anima unionem appeteret, talis appetitus non posset esse absolutus et efficax, quia de re impossibili (3). Et hæc quidem probabiliter dicta fuerint de hac controversia.

non vero in altera providentia.

(1) Atque in hunc sensum interpretantur plures illa verba *Apo-calyptis* (cap. 6, vers. 10, 11): *Et clamabant voce magna dicentes: Usquequo, Domine, (verus et sanctus) non judicas, et non vindicas sanguinem nostrum de iis, qui habitant in terra? Et data sunt illis singulæ stolæ albæ: et dictum est illis, ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum et fratres eorum, qui interficiendi sunt, sicut et illi.* Ubi secundum Suarez (loc. cit. cap. 10), Alapide aliosque sanctorum martyrum animæ dicuntur petere unionem cum corporibus, in quibus passæ sunt.

(2) Suarez, loc. cit. cap. 10, num. 3, ubi plura, si lubet, require.

(3) Vide supra, num. 6, pag. 13 seqq.

ARTICULUS III.

Quenam ex præhabitis accidentibus secum deferet anima ex hac vita migrans.

336. Accidentia animæ, de quibus philosophus disputare queat, sunt potentiæ, species atque habitus: quæ omnia et realia esse suis locis probavimus, et re ab animæ substantia distingui.

PROPOSITIO 1.^a Potentiæ organicæ nullæ sunt formaliter in anima separata, sed tantum radicaliter et in virtute: inorganicæ vero cunctæ permanent (1).

Potentiæ
organicæ
nullæ sunt
formaliter
in anima
separata,
sed tantum
radicaliter;

Primum probatur, quia organicæ potentiæ sunt in organo, tamquam in suo proprio subjecto, unde etiam sunt potentiæ ac proprietates potius hominis seu compositi, quam animæ. Ubi autem nullum est corpus, nullum esse potest organum. Ergo impossibile est in anima separata esse formaliter potentias organicas, nempe vegetativas, sensus, sive internos sive externos, appetitum sensitivum et potentiam locomotivam corpoream nobis cum brutis communem (2). Hæ tamen omnes recte dicuntur esse radicaliter seu in virtute, quia reapse radicantur in anima, in qua est virtus et fecunditas, ut ubicumque adest organum convenienter dispositum, illico dimanent ab illius substantia. Audiendi ergo non sunt Nominales, qui cum non distinguerent realiter potentias ab animæ substantia, etiam organicas remanere in anima separata rebantur, quamvis faterentur non posse illas operari: quare dicebant potentias sensitivas inesse quidem animæ separatæ quoad actum primum, non vero quoad actum secundum (3).

Inorganicæ
vero permanent,

De potentiis vero inorganicis nulla esse potest dubitatio, quin remaneant in anima separata, quia ipsa ejus substantia est subjectum illarum. Quare inest animæ certissime intellectus et voluntas. Idque vel ex ipsa fidei doctrina manifeste

(1) S. Thom. quest. de anima, art. 10.

(2) Cfr. *Psycholog.* vol. 1.um, num. 226, pag. 947; num. 238, pag. 956.

(3) Cfr. Mastrius, *De anim.* disp. 8, quest. 2, num. 12.

consequitur; quia revelatione docemur, animam in altera vita actus intellectionis et volitionis exercere, quod profecto impossibile foret, nisi intelligendi volendique potentia prædita esset. Ipse quoque intellectus agens debet remanere; licet enim quamdiu anima est separata, non poterit munus suum exercere, ut nunc suppono contra Scotitas, et in sequenti capite probabo, id tamen per accidens est, ex defectu videlicet phantasmatum, unde species abstrahat, alioquin autem ipsa est virtus spiritualis, quæ animam comitetur, oportet, tamquam naturalis ejusdem proprietatis (1). Egregie S. Thomas: *Omnes potentiæ animæ comparantur ad animam solam sicut ad subjectum, ut intellectus et voluntas; et hujusmodi potentiæ necesse est, quod maneani in anima, corpore destructo. Quædam vero potentiæ sunt in conjuncto, sicut in subjecto, sicut omnes potentiæ sensitivæ partis et nutritivæ. destructio autem subjecti, non potest accidens remanere. Unde corrupto conjuncto, non manent hujusmodi potentiæ actu, sed virtute tantum manent in anima, sicut in principio vel radice. Et sic falsum est, quod quidam dicunt hujusmodi potentias in anima remanere, etiam corpore corrupto; et multo falsius, quod dicunt, etiam actus harum potentialiarum remanere in anima separata; quia talium potentialiarum nulla est actio nisi per organum corporeum (2).*

ipso non
excepto
intellectus
agentis.

Majus dubium ac dissensio est de potentia locomotiva spirituali atque inorganica; disputatur enim acriter inter Scholasticos, num animæ rationali competat aliqua hujusmodi virtus distincta ab organica potentia locomotiva. Verum de hac controversia paulo inferius agendum est in postremo hujus tractatus articulo (3).

Quid dicendum
de potentia
locomotiva.

(1) Cfr. *Psycholog.* vol. 2.um, num. 144, pag. 507, object. 4. Thomistæ tribuunt intellectui agenti anime separatæ munus illustrandi species, quas detulit ex hac vita, vel de novo accipit. Verum ejusmodi munus ab aliis negatur, et difficile sane intelligitur. Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 148, pag. 521 in nota. Cfr. Rubius (*De anim. separata*, quest. 8; num. 106 seqq.), Cosmas de Lerma (loc. cit. quest. 30, num. 10).

(2) S. Thom. 1 p. quest. 77, art. 8.

(3) Vide Comibricens., *De anim.: de anim. separata*, disp. 3, art. 1 et 2.

337. PROPOSITIO. 2.^a Anima separata retinet etiam species intelligibiles in hac vita comparatas, itemque habitus sive intellectus, sive voluntatis.

Anima separata
retinet etiam
species
intelligibiles
et habitus
sive intellectus
sive voluntatis.

Loquimur de solis speciebus intellectualibus ac de habitibus solius intellectus et voluntatis, quia cum nulla sensitiva potentia remaneat in anima separata, non potest institui controversia de accidentibus ejusmodi potentiarum, qualia sunt species et habitus sensitivi. Negarunt quoque quidam Nominales, quibus favere videtur Pontius (1), existentiam intelligibilium specierum, propterea quod existimarent species et habitus intellectuales et in *ferri*, et in *conservari* pendere a speciebus et habitibus partis sensitivæ (2). Communis vero sententia docet, in anima separata remanere species et habitus in hac vita acquisitos, saltem nisi aliquid indecens vel inconveniens contineant propriæ illius conditionis, ut jam declarabitur (3).

Utraque autem pars propositionis probatur ex ea ratione, quod tum species intelligibiles, tum habitus intellectus et voluntatis sint spirituales, soli proinde subjecto spirituali inherentes. Ergo nec ratione sui perire debent, cum in se non habeant principium corruptionis; nec ratione subjecti, utpote quod independentem a corpore existit. Solum ergo concipitur, quod perire debeant vel propter indecentiam aut inconvenientiam cum illo statu, vel propter contrarietatem alterius formæ. At species intelligibiles ex neutro capite repugnant animæ separatæ, cum nec habeant contrariam formam, a qua expellantur, nec apparet, unde possint indecentes esse illi statui; nam cognitio semper est perfectio animæ in quocumque statu, species autem non sunt nisi semina cognitionis.

Confirmatur etiam ex ipsis sacris Litteris, in quibus perhibetur anima divitis Epulonis recordans rerum ac personarum olim cognitarum (4), quod profecto supponit conservationem specierum rememorativarum. Dicere enim memoriam præteritorum rerum haberi ab anima separata per species

- (1) *De anim.* disp. 15, quæst. 2, conclus. 1.^a
(2) Mastrius, loc. cit. num. 15.
(3) Vide Conimbricens., loc. nup. cit. art. 3.
(4) *Luc.* cap. 16, vers. 25 seqq.

a Deo infusas, omnino gratuitum est, ac non necessarium, siquidem non est recurrendum ad actionem causæ primæ, quando suppetunt sufficientes causæ rationesque naturales ad rem declarandam. Scite itaque S. Hieronymus: *Discamus*, inquit, *in terris, quorum scientia perseverat in cælis* (1). Videtur S. Thomas (2).

De quibusdam tamen habitibus aliud est dicendum, quia planum est, quod si anima sit in statu beato, non conveniunt ei habitus pravi. Ideoque habitus omnes naturales vitiosi aut imperfecti, sive intellectus sive voluntatis, de facto ex divina ordinatione deficiunt in anima beata, immo ipsi habitus supernaturales fidei et spei, docentibus Theologis, quia nec fides convenit videnti Deum, nec spes comprehensori aut possidenti beatitudinem.

Simili modo animam inferni ignibus addictam deserunt omnes habitus supernaturales in poenam ante actæ vitæ.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

338. Objic. 1.º Doctrina S. Pauli est, quod in altera vita *scientia destruetur* (3). Ergo saltem habitus scientiæ non videtur esse in altera vita.—Respondeo cum S. Thoma 1.º: *Quod verbum Apostoli est intelligendum quantum ad id quod est materiale in scientia, et quantum ad modum intelligendi; quia scilicet neque phantasmata remanebunt destructo corpore, neque erit usus scientiæ per conversionem ad phantasmata* (4). Respondeo 2.º cum aliis, S. Paulum ibi non attingere nostram quæstionem, quia agit de scientia, dono Spiritus Sancti, quod comitatur fidem, et obscurum est, quemadmodum explicat ipsemet Angelicus Doctor (5): quod vero hæc sit mens S. Apostoli, colligitur ex contextu, comparat enim

quibusdam
exceptis.

Objectiones
solvitæ.

- (1) Epist. ad Paulinum.
(2) 1 p. quæst. 89, art. 5 et 6; 1. 2. quæst. 67, art. 2; 4° dist. 50, quæst. 2, art. 2. Cfr. *Psycholog.* vol. 2.um, num. 100, pag. 375, *objectione* 8.^a; num. 123, pag. 440.
(3) 1 *Corinth.* cap. 13, vers. 8.
(4) S. Thom. 1. 2. quæst. 67, art. 2, ad 1.um. Cfr. 1 p. quæst. 89, art. 5 ad 1.um
(5) 2. 2.us, quæst. 9, art. 1 et 3.

charitatem charismatis prophetiæ, linguarum et scientiæ, illisque præstantiorem eam pronuntiat (1).

Objic. 2.º *Ecclesiastes* scribit: *Mortui... nihil noverunt amplius: et paulo inferius: Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas* (2).—Respondeo, sensum verborum esse hunc: Mortui damnati nihil sciunt, quod ipsis prodesse queat, nec de his, quæ apud nos aguntur, nisi revelante Deo. Nec post mortem erit ratio, id est æstimatio rei aut deliberatio aliquid faciendi, nec ullus locus sapientiæ aut prudentiæ aut scientiæ industriæve callide sapienterque agendi (3).

Objic. 3.º Scientiæ habitus, quævis sit qualitas difficile mobilis, amitti tamen potest ex forti aliqua transmutatione vel ægritudine, ut docet Aristoteles (4), et ipsamet experientia demonstrat. Sed nulla tanta potest accidere transmutatio humano corpori, quam quæ per mortem accidit. Ergo scientia et aliæ virtutes intellectuales non manent post hanc vitam. Respondeo. *Per ægritudinem corrumpitur habitus scientiæ quantum ad id, quod est materiale in eo, scilicet quantum ad phantasmata; non autem quantum ad species intelligibiles, quæ sunt in intellectu possibili* (5). Quod vero interdum, læso organo atque affecto cerebro, plena capiat hominem scientiarum oblivio, non probat periisse habitum intellectualem scientiæ, sed tantum agere non posse ex defectu specierum phantasæ, sine cujus consentanea operatione non potest intellectus in hac vita operari. Habitus ergo scientiæ delitescit tunc in intellectu, quin possit per accidens in opus exire.

Objic. 4.º Habitus intellectuales perficiunt mentem ad eliciendos actus. Sed nullus actus intellectus poterit esse in anima separata, quandoquidem nihil intelligere possumus sine conversione ad phantasmata, quemadmodum docuimus

(1) Vide Suarez (*de anim.* lib. 6, cap. 3, num. 2), cl. P. Cornely (In Comment. epist. 1 Corinth. cap. 13, vers. 8).

(2) *Ecc.* cap. 9, vers. 5 et 10.

(3) Vide PP. Alapide et Menochium, in hunc locum *Ecclesiastes*. Cfr. Suarez, *de anim.* lib. 6, cap. 3, num. 5.

(4) Aristot., *De prædicam.* cap. de Qualitate.

(5) S. Thom. 1. 2.^æ quest. 67, art. 2, ad 2.um

in præcedente volumine; phantasmata vero nulla esse possunt ubi non est corpus.—Respondeo, *neg.* Minor., cujus probatio verum habet solum in hac vita. Cum enim intellectus sit potentia inorganica, non indiget intrinsece organo, ac proinde potest agere sine phantasmatum consortio, sicut aget in statu separationis (1).

Objic. 5.º Species intelligibiles, sicut non abstrahuntur nisi ex phantasmatis, ita non possunt agere nisi comitante operatione phantasæ. Ergo specierum conservatio videtur alligata esse phantasmatum conservationi, vel certe otiosæ prorsus erunt, ubi non possunt esse phantasmata. Præterea, ut superius docuimus, docetque Philosophus (2), habitus producunt actus similes illis, per quos ipsi generantur. Atqui habitus intellectuales in hac vita generantur solum per actus intellectus convertentis se ad phantasmata. Ergo solum ad ejusmodi actus possunt habitus intellectuales in hac vita comparati concurrere. Cum itaque in anima separata nulli esse possint actus intellectus convertentis se ad phantasmata, supervacaneæ dicendi erunt habitus in unionis statu acquisiti (3).

Respondeo ad primum, *neg.* conseq.; quia cum species intelligibiles essentialiter differant ab omni specie actuque phantasæ, non potest dici, quod absolute atque intrinsece ac pro quocumque statu non possint operari sine comite phantasmate, sed tantum pro statu unionis. Ex eo ergo quod anima separata intelligere debeat sine conversione ad phantasmata, perperam colligitur, quod eæ ipse species hic acquisitæ non sufficiant ad intelligendum in illo statu: sed *diversus modus intelligendi* provenire dicendus est, non *ex diversitate specierum, sed ex diverso statu animæ intelligentis* (4). Ad alterum vero responderi potest, habitus quidem inclinare ad actus similes illis, per quos illi geniti sunt, non tamen necesse esse, ut inclinent ad actus similes præcise quoad modum agendi, sed tantum quoad speciem actus.

(1) Cfr. S. Thom. 1. 2. quæst. 67, art. 2, ad 3.um

(2) Aristot., *Ethicor.*, lib. 2, cap. 1 et 2.

(3) Vide S. Thom. 1. p. quæst. 89, art. 6, arg. 2 et 3.

(4) S. Thom. *ibid.*, ad 3.um

Unde fit, ut habitus generatus per actus virtutis laboriose ac difficulter elicitus, inclinet ad actus ejusdem virtutis delectabiliter ac facile eliciendos (1).

Objic. 6.º Nequit dari scientiæ actus in anima separata sine memoria vel reminiscencia. Atqui, teste Aristotele (2), corrupto corpore, anima nequit reminisci. Ergo.—Respondeo Aristotelem intelligendum esse de memoria sensitiva, præter quam jam ostendimus dari aliam distinctam, intellectivam (3).

Objic. 7.º Saltem habitus moralium virtutum non videntur posse manere in anima separata. Quia animæ separatæ erunt instar angelorum sine ulla concupiscentia et passionibus corporeis, quas virtutes illæ moderentur. Ergo frustra remanebunt habitus moralium virtutum in anima separata.—Respondeo, *dist. conseq.* Frustra remanebunt quoad materiale, quod supponunt, *trans.*; quoad ipsam formalem rationem, *neg.* Rem præclare explicat S. Thomas: *In hujusmodi virtutibus aliquid est formale, et aliquid quasi materiale. Materiale quidem est in his virtutibus inclinatio quædam partis appetitivæ ad passiones vel operationes secundum modum aliquem. Sed quia iste modus determinatur a ratione, ideo formale in omnibus virtutibus est ipse ordo rationis. Sic igitur dicendum est, quod hujusmodi virtutes morales in futura vita non manent quantum ad id, quod est materiale in eis; non enim habebunt in futura vita locum concupiscentiæ et delectationes ciborum et venerorum; neque etiam timores et audaciæ circa pericula mortis; neque etiam distributiones et communicationes rerum, quæ veniunt in usum præsentis vitæ. Sed quantum ad id, quod est formale, remanebunt in beatis perfectissime post hanc vitam, in quantum ratio uniuscujusque rectissima erit circa ea, quæ ad ipsum pertinent secundum statum illum; et vis appetitiva omnino movebitur secundum ordinem rationis in his quæ ad statum illum pertinent. Unde Augustinus ibidem dicit, quod prudentia ibi erit sine ullo periculo erroris; fortitudo sine molestia tolerandorum malorum; temperantia*

(1) Vide S. Thom., *ibid.*, ad 3.um

(2) *De anim.*, lib. 1, text. 66.

(3) Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 288 seqq., pag. 955 seqq.

sine repugnatione libidinum; ut prudentiæ sit, nullum bonum Deo præponere vel æquare; fortitudinis, ei firmissime adhærere; temperantiæ, nullo defectu noxio delectari. *De justitia vero manifestum est* (al. manifestus), *quem actum ibi habebit, scilicet esse subditum Deo; quia etiam in hac vita ad justitiam pertinet esse subditum superiori* (1).

CAPUT II.

DE OPERATIONIBUS ANIMÆ SEPARATÆ.

Solæ operationes inorganicæ vel spirituales elici possunt ab anima separata ex dictis in præcedenti capite circa potentias, quæ in illa formaliter remanent. Necessè tamen non est, ut operationes voluntatis in trutinam revocemus, quia nihil de illis occurrit hic specialiter tractandum. Itaque solæ restant intellectio et motus localis.

ARTICULUS I.

De intellectione animæ separatæ

339. Quod anima separata intelligat, plane constat ratione, quia et intellectum habet et species, saltem in hac vita comparatas: idem constat etiam revelatione, quia in sacris Litteris animæ defunctorum inducuntur loquentes et ratiocinantes (2). Ut vero, quasnam res et quo pacto intelligat anima in illo statu, pateat, ante omnia videndum est utrum solis illis speciebus consignetur, quas in corpore acquisierat.

(1) S. Thom. 1. 2. quæst. 67, art. 1, ubi vide, si lubet, quasdam difficultates solutas.

(2) Vide, v. g. *Luc.* cap. 16, vers. 24 seqq.; *Sapient.* cap. 5.